

Emlékezés Vellay Imrére (1850-1898) különös tekintettel a szegedi városi múzeumot érintő adatokra

Dr. Gaskó Béla

„Egy levél lehull az erdőben. Ki veszi azt észre? -úgy mondta azt a távozó Bíró Lajos. Egy ilyen hulló levél az erdőben, a nagy világban, volt Vellay Imre is. Míg élt elveszett köztünk; nem vette észre senki; csak egyszerű napszámos volt, ki munkáját csendben, az emberektől félrehúzódva végzé...”

(Részlet Jablonowski József 1898. évi nekrológiájából)

Egy hányatott élet

Vellay Imre Ede 1850 október 11.-én látta meg a napvilágot Nagybecskerekén. Apja Vellay Antal csizmadia volt. A szegény sorsú házaspár Imre Edén kívül még két lánygyermeket nevelt (Jablonowski 1898/a)

Elemi iskoláit és a gimnázium alsó négy osztályát szülővárosában végezte. A piarista gimnázium - utólag szemlélve a dolgokat- nem csak ismereteket közvetített számára, de a tudásanyag szüntelen gyarapításának igényével egyfajta kutatói alapszemléletet is adott. Ismerősei Vellay „tanulmányozó szenvedélyét”, a rovász legjellemzőbb tulajdonságaként említették. Szerencsésebb időkben és helyen talán könnyebben boldogulhatott volna, ám Nagybecskerekén a továbbtanulás megoldhatatlannak bizonyult. A városkában ugyanis nem létezett főgimnázium.

Mivel apja halála után otthonról sem várhatott semmilyen segítséget, az iskola folytatásához szükséges pénzt helyettesítésekkel és korrepetálásokkal igyekezett előteremteni. 1885 ősztől 1886 ősziig napi 10 óránál is többet dolgozott. Az összegyűlt tőke mégsem bizonyult elegendőnek ahhoz, hogy Szegeden az 1866/67-es tanévben a jelentős késéssel megkezdett ötödik osztályt elvégezze. Az első félévben még csak eltengődött valahogy, de tavaszra már semmi tartaléka nem maradt. Erre az időszakra később így emlékezett (idézi Jablonowski 1898/a):

„A húsvéti ünnepek alatt nehéz napokat éltem, koplaltam már három napon át, de foglalkozást (értsd ezalatt korrepetálási lehetőséget) nem kaptam és

csakhogy meneküljek az éhhaláltól, kénytelen voltam az akkor épült alföldi vasút építési vállalatához napszámossá szegődni. Most kubikoltam reggeli 5 órától esti 7 óráig, hogy táplálékot és egy kis utazásra való költséget kereshessek” (Vellay ekkor még nem töltötte be a 17. életévét...)

Keresetével hazautazik szülővárosába, Nagybecskerekre. 1867 és 1872 között Torontál megyében és Kiskunhalason házitanítóskodik.

1872-ben bevonult katonának. 1874 és 1875 között a Ludovika Akadémián elvégzi a tiszti tanfolyamot. Ezt követően 1875 október 23.-án honvédhadnaggyá nevezték ki. Szolgálati helye Szeged lett, ahol zászlóalj segédtisztként az irodán tevékenykedett. Az alantásnak tartott „irmoki” munkáért még a legendásan alacsony csapattiszti fizetéseknel is kevesebbet adtak. Nem csoda hát, hogy Vellay hamar pénzzavarba került. Állítólag egyszer tisztársai csavarták ki kezéből pisztolyát, mellyel végső elkeseredésében saját életét akarta kioltani. Hiába kérve nyezte többször, hogy vezényeljék át (jobban jövedelmező) csapattiszti beosztásba, ez nem történt meg. Beleunva az örökös nyomorgásba 1877 február 24-én önként lemond rangjáról. Lemondását a honvédelmi miniszter elfogadta és az év március 8-án felmentette a katonai szolgálat alól (Jablonowski 1898/a).

Nem sokkal később, 1877 április 21-én, gróf Maldeghem Artur ny. huszárcapitány egykori felettesei („Görgey ezredes, Mesterovits és mások”) véleményének kikérése után felfogadja az „obsitost” fia mellé nevelőnek. A mindkét fél számára hasznos tanulóév 1878 novemberében ért véget, amikor a tanítvány felvételt nyert a bécsi Theresianumba. A különböző birtokokon tanítással eltöltött idő legfőbb hozadékeként sikerült elsajátítania a korszerű gazdálkodás alapelemeit. Feltehetően az itt szerzett tapasztalatok magyarázzák, hogy érdeklődése később a mezőgazdaság rovarkártevői felé fordult.

Ezután Szegedre költözik, ahol Balogh János közjegyzőnél előbb házitanító és díjnok lesz, majd fogalmazóként dolgozik. Kenyérkereső munkája mellett (Herman Ottóhoz hasonlóan) mindvégig igyekezett autodidakta módon tovább képezni magát. Megkísérli az egyetemi követelmények szerint elsajátítani a zoológiát, a növénytant és a földrajzt. Mikor úgy érzi, kellően felkészült, az egyetem látogatása nélkül kívánja letenni a vizsgákat, ami természetesen lehetetlen.

Balogh halála után 1884-ben új főnököt kap a kiváló ornitológus és vadász Abafi (Okruczky) Aurél személyében. Abafi „Szeged és környéke a sport terén” címmel 1864-ben a Vadász és Versenylap hasábjain elsőként foglalta össze tudományos igényességgel a környék vadászati fontos madarait. Megfigyelései alapvető forrásmunkának számítanak (Okruczky 1864/a, 1864/b, 1864/c, 1864/d, 1864/e, 1864/f, 1864/g)

A hasonló „hobbijú” irodatiszt és közjegyző egymásra talál. Bár Vellay már katonáskodása alatt is (a nagyárvíz előtt) gyűjtött a város környékén bogarakat, ettől az időtől kezdve szabadabban élhet kedvenc szenvedélyének. A „közjegyzősegéd”, hogy egy számára igen fontos szakkönyvet el tudjon olvasni,

megtanult angolul. Nagyszámú külföldi cserepartnereivel német és angol nyelven levelezett (SzN. 1895 08 18.).

Valószínűleg megpróbált az egyetemi tantárgyakból óralátogatás nélkül levizsgázni, ami természetesen nem sikerülhetett. A Szegedi Naplóban két névtelen cikk is megemlékezik erről az életrajzi momentumról (SzN 1895 08. 18., 1898 08. 09.).

„Az egyetemen azonban, midőn vizgára jelentkezett, elutasították, mert nem volt beiratkozva a bölcsész kar hallgatói közé.” (SzN 1895 08. 18)

„Könyveket hozatott, nekik feküdt s pár év múlva, mikor teljesen elkészült, elment Budapestre, hogy a vizsgáit letegye. Ott érte lesújtólag a fölvilágosítás, hogy csak az tehet vizgát, aki hallgatója volt az egyetemi előadásoknak.” (SzN. 1898 08. 09.)

Olyasvalaki írhatta ezeket a sorokat, aki alaposabban ismerte Vellayt és aki barátjának tekintette őt. Elsősorban Vánky József-re gondolhatunk.

Hivatalnokoskodása alatt Vellay igen takarékosan élt, éveken át szinte kizárólag kenyeret és tejet evett. Ha sonkát is vásárolt magának, az már kivételes eseménynek számított. Minden pénzét szakkönyvekbe fektette.

Kora tavasztól késő ősziig (a vegetációs periódusban) napi elfoglaltsága meglehetősen változatosan alakult. Szigorú napirendjét legfőbb az időjárás változtathatta meg. Ismét Jablonowskit (1898/a) idézve:

„Gyűjtését szenvedéllyel folytatta: mihelyest csak az irodából kiszabadult, rögtön künn termett.... Délben egy darab kenyérral a zsebében futott ki Szeged határába és három órákor már a hivatalban ült; és míg sokszor éjjel 12-1 óráig elült és gyűjtött anyagát rendezte, addig reggel 5-6-kor már megint künn volt.”

A nagy mű

Régi elképzelése vált valóra, amikor Vánky József reáliskolai tanár bevonásával 1886 és 1893 között felmérte Szegednek és távolabbi környékének teljes bogárfaunáját. Eredményeiket 1894-ben közlik (Vánky-Vellay 1894). A 316 ki-rándulás főbb gyűjtőhelyei a következők: Szeged szorosabban vett belterülete, Újszeged, Marostorok, Boszorkánysziget, alsó- és felsővárosi feketeföldek, Deszkás temető, Körtöltés (amit szakaszokra osztott), Tápai rét, Felsőtanyák (Szatymaz, Őszeszék), Alsótanyák (Nagy István, Ladány, Domaszék), Dorozsma (Nagyszék), Horgos (Kamarás-erdő), Palics és környéke.

Munkájuk eredményeképp „1206 faj és fajta bogarat” mutattak ki. Ez részlete-szebben lebontva 1171 faj, 4 alfaj és 45 változat. Az eltérés abból adódik, hogy néhány fajnak a törzsalakja nem került elő, csak valamely változata vagy alfaja.

Az előfordulások mértékét 1-től 5-ig terjedő skálán adták meg. Az 1-es azt jelentette, hogy a bogarat csak egyes példányokban észlelték, a 2-es, hogy szórvá-

nyosan, a 3-as, hogy elég bőven, a 4-es, hogy tömegesen, az 5-ös, hogy elemi csapásként léphet fel. Külön jelölték a főleg homokvidékeken rajzó, az ártéri élőhelyű és a fényre repülő fajokat.

A gyűjtemény kézírásos katalógusából (Vellay 1896/d) kiderül, hogy a maga nemében páratlan méretű gyűjtőmunka oroszánrészt Vellay végezte. Ha mástól kapott bogarat vagy vett át adatot, precízen feljegyezte (pl. Mihelyestől, Vánkytól ...). Megjelent fajlistájuk Vellay kézírásos katalógusával pontosítható, bár esetenként ebben sincs konkrét időpont, csak gyűjtési hely. Kivételesen a megadott előfordulási mértékek valószínűsítik a kérdéses példányok egykori meglétét. A pontosított fajlista szerint Vellayék Szeged környékén a jelenleg egyedi védelem alatt álló bogarak közül az alábbiakat találták:

<i>Fajnév</i>	<i>gyakoriság</i>	<i>előhely adatok</i>
aranyos bábrabló <i>Calosoma sychophanta</i>	2	(Szeged) Boszorkánysziget 1889. V. 29., 1891. VI. 7.
Aranypettyes bábrabló <i>Calosoma maderae auropunctatum</i>	1	város körüli legelők 1890. V. 29.
Szárnyas futrinka <i>Carabus clathratus</i>	1	Tápai szék (Szeged-Tápé része a Tisza-Maros torkolatnál a Tiszántúlon)
mezei futrinka <i>Carabus granulatus</i>	2	Maros-torkolat 1888. IV. 1., Újszeged 1889. V.2.
rezes futrinka <i>Carabus ullrichi</i>	-	Szeged Seyffertől -valószínűleg hamis adat-
csinos nünüke <i>Meloe decorus</i>	2	Újszeged 1886. III. 25.
szarvasbogár <i>Lucanus cervus</i>	1	Újszeged
kis szarvasbogár <i>Dorcus parallelepipedus</i>	2	„Ártéri jelleggel fordul elő”
óriás galacsinhajtó <i>Scarabaeus affinis</i>	2	Szeged-Alsótanya

<i>holdszarvú ganéjtúró</i> Copris lunaris	2	Maros-torkolat 1886. V.9.
<i>orrszavú bogár</i> Oryctes nasicornis	1	Szeged belterület 1893.VI.23.
<i>magyar virágbogár</i> Potosia hungarica	1	Boszorkánysziget 1887. V. 22., 1892. V.27.
<i>pompás virágbogár</i> Potosia aeruginosa	1	Újszeged
<i>diófacincér</i> Megopis scabricornis	2	Boszorkánysziget, Újszeged
<i>alföldi virágcincér</i> Vadonia steveni	3	Dorozsma 1889. VI. 9., 1890. V. 11., Palics 1892. VI. 3.
<i>pusztai gyalogcincér</i> Dorcadion arenarium helyesen /Csiki 1906/ revíziója nyomán Dorcadion decipiens	1	Szeged-Alsótanya
<i>nagy kutyatejcincér</i> Oberea euphorbiae	2	Körtöltés menti részek 1889. V. 20., 1889V.15.

Ebben a korai időszakban a determinálás magyar határozók híján csaknem kizárólag német nyelvű könyvekből történt. Az alapmunkákban kevés kivétellel a német, vagy jobb esetben az erősen leszűkített közép-európai régióra található ökofaunisztikai utalások. A magyar bogarász legfeljebb azt tudhatta meg belőlük, milyen mértékű az adott faj előfordulása a német nyelvterület egyes vidékein. A kritika nélkül átvett adatok azután többnyire (a szóban forgó család, nemzetség, esetleg faj tüzetesebb hazai revíziójáig tartó) téves következtetésekhez vezettek.

Bár a Rovartani Lapok hasábjain sorra jelentek meg a faunisztikai rész-eredményeket tartalmazó apróbb-nagyobb cikkek, a kirajzolódó faunakép egyenlőre meglehetősen mozaikszerű. Különösen a kevésbé fajgazdag Alföldön óriási területek maradtak sokáig fehér foltnak. Igazán átfogó felmérésekre kevesebben vállalkoztak. Ilyen összefüggésben válnak fokozottan értékké Halász Árpád (1902) makói, továbbá Vánky József és Vellay Imre (1894) Szeged környékét összegző tanulmányai.

A határozás nehézségei miatt, a vidéken dolgozó szakemberek századunk első harmadáig sok szállal kapcsolódtak a Természettudományi Múzeumhoz. Sajnos részben ez a centralizáció okozta, hogy a vidéki múzeumokban már a kezdet kezdetén a „természettudomány” marginalizálódott. Sokszor egy patinásabb középiskola természetrajz tanára, diákjai bevonásával a környék élővilágából külön szertárat állított össze, mint amilyenekkel közgyűjteményeink rendelkeztek. Megyénkből követendő példaként a hódmezővásárhelyi Bodnár Bertalan, vagy a mákói Halász Árpád munkásságát említhetjük.

A múlt század végén a fővárosi hivatásos és a vidéki, jórészt amatőr entomológusok kapcsolatát rendszerint az íratlan rovarász etika határozta meg. Bár léteznek közös pillérek, ez a szabályozás semmiképp sem azonos a Gozmány (1978) által közölt angol „Etikai kódexel”.

A hazai „viselkedéstannak” egy erre a korra is érvényes elemét említette Kovács és Gozmány (1962), amikor a lepkék gyűjtésével kapcsolatban ezt írták: *„A szakmunkákból elsősorban azokat az állatokat igyekezzünk meghatározni, amelyek nem téveszthetők össze másokkal. Szaktanácsért végső fokon forduljunk a Természettudományi Múzeumhoz. Ha mások segítségét igénybe vesszük, ne sajnáljunk átengedni fáradságuk fejében néhány olyan állatot, amelyből több is van birtokunkban, mert ez általánosan elfogadott szabály.”* Az ilyen segítség mindkét fél számára hasznos volt, hiszen azon túl, hogy a gyűjtőnek ez egyfajta revíziót jelentett, meggyorsította az információk áramlását. A Vánky -Vellay (1894) szerzőpár szakszerű tanácsaikért továbbá meghatározásaik felülbírálásáért írásuk előszavában Horváth Géza állami rovarügyi állomásfőnöknek (1896-tól az Állattár igazgató öre), Mocsáry Sándor múzeumi segédörnek és Sajó Károly (reáliskolai) tanárnak nyilvánít köszönetet. Jablonowski szerint (1898) a kor egyik legnagyobb szaktekintélye, Edmund Reitter szintén átnézte Vellay gyűjteményét. Ez a teljes anyagra vonatkozóan nehezen képzelhető el, de egyes példányok elkerülhettek Reitterhez.

Talán még a határozásnál is nagyobb problémát jelentett a helyes nomenklatúra alkalmazása. A számos szinonim elnevezés revíziója a cikk megírásának idején még javában folyt. Vellayék szerencsés kézzel választották ki Edmund Reitter: *Catalogus Coleopterorum Europaea et Caucasi c.* munkáját.

Napjainkban sokan (az eddig leírtak tükrében teljesen megalapozatlanul) a századforduló entomológusainak munkáiból az „ökológiát” hiányolják. Jelen tanulmány e tekintetben kivételnek számít. A szerzők kitérnek a gazdálkodás, a szállítások, valamint az áradások faunamódosító hatásaira. Ez utóbbi különösen szemléletes: *„Észrevehető változást idézett elő e téren az 1879.-iki árvíz és az azt követő újjáalkotás. Nem csekély azon rovarok száma, amelyeket az árvíz előtt Vellay által gyűjtött, s mondhatni elég gyakoriak voltak, ellenben az árvíz után sehol sem voltak felfedezhetőek, eltűntek, pedig tapasztalatok szerint azok, amelyek*

csak egy ivadékkal, és pedig nyári étellel bírnak, melyeknek, nézetük szerint álczáit pusztította el a több hónapig tartó vízlepel."

Csiki Ernő (1924 és 1933 között az Állattár igazgatója) 1905-ben „Csongrád vármegye bogárfaunája” címmel összegezte a területre vonatkozó valamennyi fellelhető adatot. Faunamunkája (Csiki 1906) elsősorban Vánky és Vellay (1894) revidiált tanulmányára épült. Az egyéb források között említhetők saját 1904-1905. évi gyűjtései, Horváth Géza és Kuthy Dezső addig nem, vagy csak részben publikált (Kuthy 1897) adatai, továbbá öccsének, Csiki Gusztávnak szórvány felmérései. A revízió esetünkben - mint az a kérdéses fajok után olvasható magyarázatokból kiderül - nem a bogáranyag átnézését jelentette. Az évi jelentésekből és a korabeli levelezésekből nyomon követhető, hogy az eredeti példányszám a folyamatos selejtezés miatt ekkorra már alaposan megcsappant és a maradvány állagáról sem mondható el semmi jó. Csiki valószínűleg a gyűjtemény lecímkezett romjainak megtekintése után, a Vánky-Vellay-féle (1894) cikkben szereplő, számára valószínűtlennek tűnő adatokat pontosította. Megjegyzései 6 fajnál ökológiai jellegűek, 12 fajnál rendszertaniak. Az általa közölt fajlista alig bővebb az alapműnél, a vizsgált terület viszont lényegesen kiterjedtebb annál. Új gyűjtőhelyek (Csiki 1906): Algyő, Csongrád, Derekegyház, Hódmezővásárhely, Szeged, Fehértó Szegvár és Szentés. Hiányoznak viszont a Vánky-Vellay (1894) cikket oly értékessé tevő ökológiai táblázatok és megjegyzések. Igaz ebben a korban, mint arról már szó esett, a többi faunamunkában sem találunk ilyen mélységű ökológiai elemzéseket...

Csiki írását kiegészítve Halász Árpád (1902) Makó környéki eredményeivel 1906-ra összeáll Csongrád megye alapfaunája, ami hihetetlenül nagy dolog. Ettől kezdve mivel viszonyíthatók, nyomon követhetővé válnak a különféle hatásokra (anthropogén, éghajlati, biotikus...) bekövetkező változások. A teljesség igénye nélkül néhány a levonható következtetések közül (Gaskó 1998):

- 1./ Az utóbbi száz évben az intenzív mező- és erdőgazdálkodás következtében felgyorsult a természetes és természetközeli élőhelyek felszámolása. Fajok, alfajok szorultak ki egykori területükről, vagy váltak az alkalmazott agrotechnika hatására „elemi csapásként fellépő kártevőből” faunisztikai ritkasággá.
- 2./ Valószínűleg az éghajlat felmelegedése következtében azóta új, zömmel pontomediterrán areájú bogarak bukkantak föl vidékünkön. Rendszerint tömegesen el is szaporodtak.
- 3./ Az erdősítéseket fokozatosan követték a kártevők. Különösen az alföldi fenyőtelepítések esetében egyértelmű a folyamat iránya. A kártevő fajok többségénél a megjelenés időpontja is többé-kevésbé behatárolható.
- 4./ Néhány Vellay idejében szórványosan talált bogár (Coleoptera) azért lett napjainkra mezőgazdasági károsító, mert időközben preferált tápnövényei közül legalább az egyiket nagyüzemi méretekben termesztani kezdték.

A reális kép kialakítása érdekében vizsgáljuk meg a dél-alföldi régió többi megyéjének kutatótsági fokát és az alpművek elkészítésének időpontjait. Békés megye bogárfaunáját 1981 és 1996 között publikálta Ádám László (Ádám 1981, Ádám-Rudner 1986). Faunaműve minden addigi irodalmi és szórványadatot összegez. Ez a módszer a fajok számát kétségtelenül kibővíti, de globális jellegéből adódóan a faunajegyzék egésze nem köthető egy adott korhoz. Bács-Kiskun megyében a Természettudományi Múzeum Állattárának munkatársai egyedül a Kiskunsági Nemzeti Park törzsterületeit mérték fel tüzetesebben (Mahunka 1987). Eredményeiket a Természettudományi Múzeumban található példányok adataival kiegészítve 1986/87-ben közölték. Ez utóbbiak közül egyedszámával és tudományos jelentőségével kiemelkedik a Speiser-féle anyag. (Speiser Ferenc a százforduló éveiben rengeteget gyűjtött Kalocsa környékén, de összefoglaló tanulmány készítésére nem vállalkozott.) Szolnok megyében eddig nem folytak teljességre törekvő vizsgálatok. Ha csak az időpontokat nézzük, az önmagában is közel 100 év előnyt jelent. További pozitívum, hogy az összesített Csongrád megyei fajlista egy adott korra vonatkoztatható. Az első (értékelhető) és az utolsó gyűjtési időpontok közötti különbség mindössze 19 év. A másik két megye adatsoirai közel száz évet ölelnek fel, de csak utolsó időszak komplex. A századelő megfigyeléseiből nem lehet egy (közel) teljes faunajegyzéket összeállítani. Ez a tény egyes fajoknál behatárolja az összehasonlító analízis lehetőségét.

Jönnek a sáskák

A középkori nagy sáskajárásokat néhány másik faj tevékeny közreműködésével a keleti vándorsáskák (*Locusta migratoria*) okozták. A marokkói vándorsáska (*Dociostaurus maroccanus*) kártétele a Tisza szabályozás után jelentkezett először. Eredeti élőhelyei az ürmös- (*Artemisio-Festucetum pseudovinae*) és a cickafarkos szikes puszták (*Achilleo-Festucetum pseudovinae*) (Manninger 1960). A folyamszabályozások után több tényező együttes hatására számottevően nőtt a szikesek kiterjedése. A mentett részekben a rendszeres elöntések és a korábbi magas talajvíz gyérítő hatása végleg megszűnt.

A marokkói vándorsáskának (*Dociostaurus maroccanus*) évente egy nemzedéke fejlődik. A talajban áttelelő tojástokokból április végétől június elejéig bújnak elő a hangya nagyságú lárvák. Mind a lárvák, mind a kifejlett egyedek rendkívül széles táplálék spektrumúak. A sziki üröm (*Artemisia santonicum*) és a kutyatej (*Euphorbia* sp.) kivételével szinte mindent tarra rágnak. Bizonyos éghajlati tényezők kifejezetten segítik a populációk túlszaporodását. Ilyenkor kizárólag a legkorszerűbb növényvédelmi technológia alkalmazásától várható hathatós segítség. Különben a baljóslatú zúgással repülő, kavargó sáskahad megállíthatatlanul rázúdul a környező mezőgazdasági területekre.

Szeged környékén különösen kritikus esztendőnek számított 1889 és 1890. A marokkói vándorsáskák a kékszárnyú sáskákkal (*Oedipoda coerulescens*) keveredve (Sajó 1890) elemi csapásként pusztították végig ezt a vidéket. Sajó Károly az 1889 évi kár mértékéről és a peterakó helyekről közölt adatokat. Eszerint:

<i>Megye és helység</i>	<i>A sáskák peterakó helyei (kat. holdban)</i>	<i>Tarra rágott terület (kat. holdban)</i>
Torontál megye		
Szaján	46	200
Jázova-Hódics	200	? (több ezer hold)
Pádé	2	nincs adat
Csongrád megye		
Szeged	70	1425
Hódmezővásárhely	19	500
Csongrád	6	1267,5
Szentes	megemlítve	megemlítve

A statisztikából kitűnik, hogy még a tarra rágott részokról sem rendelkeztek megbízható ismeretekkel. A peterakó helyeknek legfőbb a töredékét ismerték, ami előre vetítette a következő évi újabb nagy sáskainváziót. A helyzet komolyságát mutatja, hogy 1890-ben miniszteri biztost neveztek ki báró Fiáth Miklós személyében a károk felmérésére, valamint a védekezés megszervezésére. Vellay alaposan kivette a részét a munkálatokból. 1890-ben Molnár János lovas rendőrbiztossal együtt, a város közelében lévő, serkedi kút és Ürgenthalom határolta második körzetben teljesített szolgálatot (Bátyai 1993). A Torontál megyei Jázova-Hódics község határában (jelenleg Jazovo, Jugoszlávia) egyedül irányította a védekezést. Az itt tapasztaltakra 1891-ben így emlékezett (Vellay 1898/a):

„A sáska, sáska mellett mintegy 400 folyó méter széles területen oly sűrűn nyomult előre, hogy egymástól nem férhetett. Valóságos sáska folyam volt ez, mely az egyes szélrohamok pillanatában épen úgy ritkult vagy tömörült és pezsdült fel, mint mikor a folyó vize hullámokat ver.”

A felhőként röpdöső sáskahad falánksága minden képzeletet felülmúlt. Vellay (kézirátát idézi Sajó 1890) a szemtanú hitelességével számol be a történetekről:

Napközben -úgymond- különösen déltájban, mintha összebeszéltek volna bizonyos ponton egyszerre fölkerelkedtek, és nagy zizegés közt vándoroltak más területre, az ott lévő összes növényeket, búzát kukoriczát, burgonyát, hagymát, babot, burgundi répát, tököt, dinnyét elpusztították, úgy hogy csak a nedvekben szegény fás, vagy a sérülések miatt már fonnyadt részek meredtek meg. De még az

útjokba eső aszatot és beléndeket sem kímélték, illetve nem vetették meg, s a „Barátok” területén még a határt szegélyező fűzfák levelét is annyira lelegelték, hogy most már az alföld eme szivós mártírjainak csak vesszői meredeznek az ég felé.”

A sáskadulás megfékezésére az ún. „Ciprusi sövényt” alkalmazták. Adjuk át a szót ismét Vellaynak (Vellay 1898/a):

„Végre portyázó csatarendben egyenként felállított sövényeinket összevontuk és 450 méter hosszúságban a gabonák szélén egy vonalban állítottuk fel; ásattunk 2 m. hosszú, 1 m. széles és 1,5 m. mély lefelé üstformán szélesedő gödröket, a melyekben csakhamar egymás tetején ugrált, nyüzsgött és sisteregve elégületlenül kavargott a már természetesre fejlődött sáska; más része elkerülte a gödröt és a sövények mellett folytatta áramló útját a következő gödörig, a mely szintén kivette a maga részét az áramló tömegből és így tovább. Alig két óra lefolyása alatt megteltek a gödreink színig a nélkül, hogy a hajtóknak fáradságába került volna. Ásattunk újabb gödröket, melyek ismét megteltek és a sáska még folyton áramlott az esti órákig, a szájáni határ felől, de senki sem tudta, honnan és milyen területről.”

A védekezés során rájöttek arra, hogy nemcsak emberekkel lehet a sáskákat hajtani, jó erre egy csapat liba vagy a sáskák által megszállt területre hajtott szarvasmarha csorda is.

A Vellay által alkalmazott módszerek eredményességét jelzi, hogy 1890-ben gr. Bethlen András földművelési miniszter elismerését fejezte ki a szegedi rovarásznak hozzáértő és szorgalmas munkájáért (SzN 1890 07.24).

A sáskajáráshoz kapcsolódik három kommentár nélküli megjegyzés.

1./ Vellaynak halála után, 1898-ban a Rovartani Lapok hasábjain két cikke jelenik meg ebben a témakörben. Ezek: „A marokkói sáska vándorlása” (156.-tól a 161. lapig) (Vellay 1898/a) és ugyanabban a kötetben (Vellay 1898/b) „A marokkói sáska vedléséről” (193.-tól a 197. lapig).

2./ Jablonowski József az intézmény igazgatója „A marokkói sáska vándorlása” c. íráshoz az alábbi kommentárt fűzte:

„Vellay Imrének ezen dolgozata egy kis szemelvény ama nagyobb munkájából, melyet ő még 1891-ben a Rovartani Állomásra küldött. Noha a dolgozatot egész terjedelmében más helyen közölni fogom, egy kis töredéket, melyhez egy más, a sáska vedléséről fog csatlakozni, mégis a Rovartani Lapokban is közlöm már csak azért is, mert Vellay élete utolsó jobb napjaiban mindig azon töprenkedett, hogyan is váltsa be ígéretét, a melyeket a szerkesztőségnek a közreműködésre nézve tett.

Jablonowski.”

3./ (A marokkói vándorsáska) „Hazai életmódját Vellay Imre tárta fel, azonban eredményei kéziratban maradtak. Ennek alapján Jablonowski (in Emich 1899) ismertette fejlődésmenetét.” (Balás-Sáring 1984)

Vita a kultúrpalotában

A szegedi Városi Múzeum jogelődjében a természettudományi anyag felhalmozódása a kezdetektől nyomon követhető. 1885-ben a Lászy Vilmos színi igazgató-féle régiséggyűjteménnyel együtt 160 ásvány került az intézmény tulajdonába. A zömmel felvidéki lelőhelyekről származó anyag többsége ma is megcsodálható raktárunkban. Még ugyanebben az évben dr. Feichtinger Sándor Esztergom város főorvosa felajánlotta herbáriumát a létesítendő szegedi egyetem számára. 870 genust felölelő, 4205 darabból álló növénygyűjteménye 1986 augusztusában a könyvtárban nyert elhelyezést. Kisebb jelentőségű adakozások is történtek, melyeket itt nem részletezünk (Gaskó 1999).

Minden esetre a „sok” természetrajzi anyag egyre inkább szemet szúrt az „illetékeseknek”. 1892-ben felmerült egy „történelmi, régészeti és népisme” múzeum megalapításának a lehetősége. Az időközben összegyűlt ásványoktól és egyéb profilidegen (jórészt természettudományos) gyűjteményrészekről meg kívántak szabadulni. Erre két lehetőséget láttak, vagy szétosztják azokat a környékbeli iskoláknak, vagy átminősítik az egészet csereanyagának. Szerencsére a terv papíron maradt, ami elsősorban Reizner János igazgató érdeme.

1893-ban Camillo Schaufuss meissenai entomológus több városnak, köztük Szegednek is, fölajánlotta (a saját maga által) nagy értékűnek mondott „természetrajzi múzeumát. Cserébe a gyűjteményért azt kérte, hogy alkalmazzák, mint a természettudományos tár igazgatóját. Reizner János a Somogyi-könyvtár igazgatója szerette volna a tervezett kultúrpalotát azonnal tudományos igényű gyűjteménnyel feltölteni. Profetikusként bizonyult meglátása szerint (Fári-Kőhegyi 1985): *„Egy jövődöbéli nagy és szép természetrajzi múzeumot tehát vagy az ajánlat elfogadása útján sikerül megalkotni, vagy pedig talán soha sem lesz a városnak ily intézménye.”*

Reizner, miután két alkalommal is megtekintette a „Schaufuss múzeumot”, jelentésében rendkívül pozitívan nyilatkozott a látottakról. Javasolta, hogy a város fogadja el a tulajdonos feltételeit (Fári-Kőhegyi 1985).

Vellay Imre (1894/a, 1894/b, 1894/c, 1894/d) és Zsótér László (1894) másképp látták a dolgot. Szerintük Szeged múzeumát helyi anyaggal kell feltölteni. Nem minden ok nélkül tartottak attól, hogy a városi vezetés ezzel az „üzlettel” egyszer s mindenkorra letudja a további fejlesztéseket. (Utólag mindkét kiváló szakembert gyűjteménye intézményünkbe került, Zsótér Lászlóé ajándékozás, Vellay Imréé vásárlás útján.)

A helyi lapok hasábjain kibontakozó vita elmérgesedését úgy lehetett megakadályozni, ha kikérik az adott kérdésben valamely országos szaktekintély véleményét. A választás a város korábbi országgyűlési képviselőjére Herman Ottóra esett, aki a fejlesztés megvalósítását Reiznerhez hasonlóan képzelte el. 1894 február ötödikén keltezett jelentéséből idézünk: „Az az eszme, hogy csak hazánk

földjének termékeire legyünk tekintettel, nem helyes, mert a tanúság akkor mélyed, a látókör akkor tágul, a midőn hazánk termékeinek helyét és viszonyát az egyetemes rendszerben ismerjük fel.”

A helyszíni szemle után tehát nem a helyi zoológusok, általa hibásnak tartott elutasító véleménye miatt ellenzi a Schaufuss gyűjtemény Szegedre kerülését. Főbb indokai a következők:

1./ Szó sincs múzeumról, a látott anyag inkább „... egy régi természetrajzi kereskedésnek legnagyobbbrészt igen elhanyagolt állapotú, el nem kelt maradványa; részben olyan maradék, a mely a használható anyag többszörös kiválogatása után fennmaradt s már sehogysem értékesíthető.”

2./ A preparátumok zöme lelőhelyezetlen, pedig az lenne „...a legfontosabb, hogy a tárgyak ne nélkülözzék azokat az adatokat sem - nevezetesen a származást illetőleg - a melyeket a természethistória mai magaslata el sem engedhet.”

3./ Különösen a madarakat, de az emlősöket is szétrágták az Anthrenusok (múzeumbogarak). A dermoplasztikák a nem megfelelő tárolástól penészesek.

4./ Bár a bogarak és a lepkék jobb állapotúak, az eddig leírtak ezekre a rovarcsoportokra is vonatkoznak.

Ha közvetve is, de a szakvélemény a Vellay Imre nevével fémjelzett irányzat felülkerekedését jelentette.

Annyit Herman Ottó is elismer, hogy a rovarok határozása általában korrekt. Véleménye megalapozottnak tűnik, hiszen Schaufuss ekkor már neves entomológusnak számít. Szaktudását az 1916-ban, Stuttgartban kiadott kétkötetes műve, a Calwers Käferbuch bizonyítja. Amennyiben gyűjteménye Szegedre kerül, összehasonlító anyagként felbecsülhetetlen szolgálatot tehetett volna a helyi faunakutatás számára. Úgy tűnik ez a lehetőség elkerülte mindkét vitázó fél figyelmét.

Az egész ügy legnagyobb hozadéka az, hogy a természetrajzi anyag szétszórásának morbid víziója végleg lekerült a napirendről. A komplett gyűjteményvásárlás meghiúsulása után Reizner János igazgató áttért a lényegesen célravezetőbb apróbb lépések taktikájára.

A gyűjteményfejlesztés koncepciójában a szakma és a városvezetés (közvetve a múzeumigazgató) közötti szemléletbeli különbséget később sem sikerült mindig áthidalni. Az alapproblémáról Reizner 1901. évi levelezéséből nyerhetünk pontos képet. Feltehetően Szeged város polgármesterének írta augusztus 30.-án dr. Horváth Géza (az Állattár igazgatója) júniusi felügyeleti látogatásáról¹:

”Volt ugyan szó közöttünk arról is, hogy jó lenne a természetrajzi múzeum fentartására (conserválására) rendezésére és a gyűjtemények kiegészítésére a helybeli tanár urak közül szakembert alkalmazna s ez által mi a könyvtári tevékenységre több időt szentelhetnénk.

Ezen felfogásra legott kijelentettem, hogy a város erre nem hajlandó, de ha az országos főfelügyelőség az államsegélyből erre támogatást ad, igen örvendének ha a dolog ily megoldást nyerne.

Abafi Aigner Lajos a kor „lepkészfejedelme” január 10.-én Horváthénál jóval szerényebb kérést terjesztett elő Reiznernek²:

„Ha p. o. (példának okáért) a város megkeresné a főfelügyelőséget az iránt, hogy ez a gyűjteményei gondozása és kivált a helyi (Vellay-féle) gyűjteményének kiegészítése céljából (mire az igen rászorul) szakembert bocsásson rendelkezésére, aki p.o. negyedévenként két hetet ott töltene,..... arra a főfelügyelőség készséggel ráállna s engem leküldene. Esősorban természetesen tisztelt Igazgató úrtól függ, vajon óhajta-e a várost ez irányban kapacitálni: azt hiszem nem lenne nehéz.”

Ami azt illeti ebben tévedett, mert Reizner minden igyekezete ellenére a kapacitálás nehéznek bizonyult. A válaszlevél a gyarapítás elsődlegességét emeli ki³.

„Tehát minél inkább gyarapodik az osztály (mert mostanában különösen madárpreparátumaink szaporodnak), annál inkább indokolt lesz egy állás szervezése. Csak hogy a mint említém, a mostani körülmények erre nem alkalmasak és várni kell a jobb időkre.”

A példásan gyors ütemű, átgondolt gyűjteményfejlesztést látva, sem a helyi zoológusok, sem a pestiek nem értették, miért zárkóznak el a városi döntéshozók annyira mereven a gyűjteménykezelő alkalmazásától. A természettudományos anyag-ellentétben a hagyományos múzeumi profil többi ágazatával- folyamatos gondozást igényel. Elég, ha pár évig elhanyagolják a mérgezéseket és a múzeumbogarak (*Anthrenus* sp.) minden (számukra megfelelő) preparátumot szétrágnak. Sajnos Reizner halála után, 1904 és 1909 között, az előre megjósolt nagymérvű pusztulás menetrend szerűen be is következett.

Az ellenkezés igazi oka valószínűleg azért maradt rejtve a szakma képviselői előtt, mert az döntően várospolitikai volt. Reizner már a Schaufuss féle „múzeumról írott 1893. évi jelentésében felvetette, hogy a „természetrizai múzeum” megszerzése felgyorsíthatja a régóta áhított szegedi egyetem létesítését. Lázár György helyettes polgármester osztotta véleményét (Fári-Kőhegyi 1985). A rendelkezésre álló szűkös keret felosztásakor 2 megoldás közül választhattak. Vagy a vásárlásokkal történő feltöltést helyezik előtérbe, vagy a kezelőszemélyzetet gyarapítják. Az első változat mellett döntöttek. Elképzeléseiket nem igazolta az idő. A századforduló idejére létrejött kiemelkedő színvonalú régészeti (régiségtár), történeti (éremtár valamint a történelmi emléktár) és természettudományos gyűjteményrészek semmilyen hatást sem gyakoroltak az egyetem Szegedre településére. Ugyanez elmondható a Tömörkény igazgatósága alatt rengeteget fejlődő néprajzi tárról is. A régén áhított egyetem „megszerzéséhez” sajnos a trianoni nemzeti tragédia kellett.

A budapesti évek

Még az 1890-es sáskajárás vészterhes hónapjaiban figyeltek fel a földművelési minisztérium illetései a vasszorgalmú, alapos tudású Vellayra. A természeti katasztrófa után maga Fiáth Miklós ajánlotta őt a földművelésügyi miniszter figyelmébe (SzN. 1890 06. 05.) Ehhez képest kissé megkésve, 1895-ben nevezték ki a M. Kir. Állami Rovartani Állomásra Jablonowski József mellé aszisztensnek.

Jablonowskitól (1898/a) tudjuk, hogy Vellay napirendje a fővárosban sem sokban különbözött a Szegeden megszokottaktól.

„ Mióta Vellay Budapestre került, minden idejét a Rovartani Állomás hivatalos helyiségében töltötte: reggel 6 órakor már ott volt és este csak 8-9-kor távozott. Naponta csak egyszer étkezett és pedig este.”

Az önpusztító életmód lassan, de biztosan megtette hatását. Egészségi állapota folyamatosan romlott. Ennek ellenére rakás számra gyártotta jegyzetét és két év alatt 5 publikációja látott napvilágot (Vellay 1896/a, 1896/b, 1896/c, 1897/a, 1897/b). A lótetűvel foglalkozó írása (Vellay 1896/b), valamint a kukoricamoly kártételét ismertető munkája (Vellay 1897/a), mai szemmel nézve is értékálló alkotás.

Szegedhez való kötődését bizonyítja a Praznovszky és Mihelyes féle rovargyűjtemény átrakásakor és csomagolásakor nyújtott önzetlen segítsége. Ez 1896 áprilisában történt, amikor Lázár Béla segédkönyvtárnok, aki ebben az időben a természetrajzi tárat kezelte és Kasza József „könyvtárszolga” felutaztak Budapestre a szóban forgó gyűjteményeket átvenni.

Amikor megérkeztek éppen festették az Állattárat, ahol a „legnagyobb rendetlenség” honolt. Horváth Gézának -érthetően- kisebb gondja is nagyobb annál, hogy velük foglalkozzon. Lázár Béla levelében valóságos panaszárdatot zúdított Reiznerre⁴. A helyzetet Vellay mentette meg. Idézzük a történetet úgy, ahogy a segédkönyvtárnok látta:

„ A lepkék és bogarak letűzdelését én végzem, mert ha ezt is Józsefre kellene hagynom, úgy a kívánt időre bajosan lennének készen. Egy ember csak egy ember, ez a munka meg oly piszmogó, az emberi türelmet próbára tevő, hogy inkább felületes végzésnek teszi ki magát az ember semhogy meg keljen görnyedni. Higgye el ezt igazgató úr, a derekam leszakad az állás és folytonos lehajlás miatt.”

„Eddig Jablonovszky (helyesen Jablonowski) és Vellay voltak szívesek a kezelésre, fenntartásra végre szüntelen informálni, s e kettőtől valóban fontos dolgokat tanultam. Jablonovszky aranyos egy ember, Vellay pedig minden délután eljön s útmutatásokkal szolgál.”

Vellay Imre és Pável János múzeumi segédőr gyakorlatilag minden munkafázisban részt vett. Dr. Horváth Gézával közösen elmagyarázták Lázárnak, hogy

milyen a rovardoboz, miért szabványméretű és miért kell jól záródnia⁵. A segédkönyvtárnok leveleiből nyilvánvaló, hogy nem értett meg mindent^{4, 5}. Az általa lejegyzett átvételi jegyzőkönyv egyik aláírója Vánky József később finoman figyelmeztette Reiznert, hogy a rovar és bogár szavak nem szinonimái egymásnak⁶...

Vellayn 1897 végén üldözési téveszme kezd elhatalmasodni. November 18-án Reiznerhez írott levelében, melyben a rovargyűjtemény átpreparálásához a Herman Kläger féle rovartüket ajánlja, látszólag nyoma sincs a gyilkos kórnak⁷. Gondolatai világosak, mentesek a depressziósokra jellemző képzavaroktól. Sajnos alig egy hónap múlva betegsége végképp leteríti. December 16-án a lipótmezei tébolyda III. b osztályára szállították, gondnokául Jablonwskit nevezték ki (SzN. 1897 12. 23.). 1898 augusztus 6.-án hunyt el, a Farkasréti temetőben helyezték végső nyugalomba (Jablonowski 1898/a, 1898/b).

Jablonowski a Rovartani Lapok 1898. évi kötetében (Jablonowski 1898/a) „oly érdekesítően” írta le Vellay életét, hogy nekrológját a Szegedi Napló 1898 november 20. száma csak megcsonkítva, a leginkább kifogásolható részek mellőzésével közölte (Jablonowski 1898/b). A Vellay följegyzésein, hivatalos adatokon és Vánky József visszaemlékezésein alapuló munka életrajznak kiváló, sőt nélkülözhetetlen forrásmű. Nekrológgként azonban -néhány nem ide illő, személyes információ miatt- helyenként bántó. Jablonowski mentségére szóljon mindent megtett, amit az adott helyzetben tehetett. Megkísérelte Vellay végakarata szerint a haldokló tudós rovargyűjteményét jelképes összegért átadni a szegedi városi múzeumnak. A tárgyalások még Vellay életében megindultak.

„E gyűjteményre - mint Budapestről értesítették Szeged várost, - a város annyiban igényt tarthatna, ha bebizonyosodnék, hogy Vellay valamikor írásban nyilatkozott volna, hogy gyűjteményét és könyvtárát Szegednek hagyományozza. Ma ez ügyben Vánky főreáliskolai tanár, továbbá Reizner János a Somogyi-könyvtár igazgatója felkeresték dr. Lázár György h. polgármestert s oda nyilatkoztak, hogy tudomásuk van Vellay olyatén intézkedéséről, hogy gyűjteményét és könyvtárát Szeged városának hagyományozza.” (SzN. 1898 01. 13.)

A Jablonowski által kért összeg -300 forint- megközelítőleg a rovardobozok árát fedezte, bár azt sem teljesen (SzN. 1898 08. 16.). Az ajánlat indoklásában megjegyzi, hogy „a szekrényeknek (rovardobozoknak) csupán az asztalos munkájáért kifizetett összeg megközelíti a 360 forintot.” (SzN. 1898 08. 16.) A javaslat tárgyalásakor Szeged közgyűlése nem túl hízogó képet alakított ki magáról. A Szegedi Napló már idézett 1898 augusztus 16.száma utólag így kommentálta a döntést:

„Akkor úgy mondódott, hogy nem kell a városnak bogár. Csodabogár van ügyis itt elég. Így a tanács drágálván a bogarakat, akkor elmaradt a vétel, mely a szegedi szegény múzeumot ily kitűnő gyűjteménnyel gazdagította volna.”

Az ügy kezelésének komolysága azon is lemérhető, hogy az európai híró rovarász nevét a helyi lapok makacs következetességgel Jablonszkynak írták (SzN 1898 01 25., SzN 1898 08.16, SzN. 1898 08. 23...) A Jablonszkynak titulált Jablonowski kultúremerként viselkedett. Átadta Vellay kézírásos katalógusát Abafi Aigner Lajosnak, aki ebben az időben a Rovartani Lapok egyik szerkesztője. Abafi szokásos lelkiismeretességével a kéziratot rovarkatalógus fejezeteit cikkek-ké formálta át. A sorozat bevezető részét magyarázattal indítja, majd átvesz bizonyos általánosítható részeket a Vánky-Vellay-féle (1894) faunaműből. Ennek köszönhető az a furcsa helyzet, hogy Vellay Imre halála utáni évben publikált leg-többet. A Rovartani Lapok 1899-es kötete Vellay különszámnak tekinthető. Nem kevesebb, mint 5 cikke jelent meg egyszerre „Adatok Szeged faunájához I-V.” címmel (Vellay 1899/a, 1899/b, 1899/c, 1899/d, 1899/e). Sajnos a rovarkatalógusban -a bogarakkal ellentétben-, a többi rendszertani csoportba tartozó fajok után nincsenek lelőhely adatok, csak évszámok. A Szeged helységnév alatt minden bizonnyal azt a területet kell érteni, amelyet az „Adatok Szeged vidékének állatvilágához,” (Vánky-Vellay 1894) című írás ismertetésénél behatároltunk (Gaskó 1979). Nézzük meg kissé részletesebben az utolsó művek faunajegyzékét.

Az egyenesszárnyúak (Orthoptera) a recésszárnyúak (Neuroptera) több rendet foglal magában, melyek a mai rendszertani felosztás szerint haladva az alábbiak: kérészek (Ephemeroptera), szitakötők (Odonata), csótányok (Blattodea), fogólábúak (Mantodea), egyenesszárnyúak (Orthoptera), álkérészek (Plecoptera), börszárnyúak (Dermaptera), skorpiófátyolkák (Mecoptera), tegzesek (Trichoptera) recésszárnyú-formájúak rendszere (Neuropteroidea).

További rendek a fajszámokkal: szipókások (Hemiptera), ami esetünkben poloskákat (Heteroptera) jelenti fajszámuk 209, lepkék (Lepidoptera) fajszám 96, kétszárnyúak (Diptera) fajszám 88, hártýásszárnyúak (Hymenoptera) fajszám 228. Mint az a számadatokból kiderül a poloskák felmérése leginkább teljességre törekvő. Vellay ezzel hagyományt teremtett. Múzeumi éve alatt Czögler Kálmán (1913-1936, 1937) és Csongor Győző (1956, 1962) szintén magas színvonalon foglalkozott a vízi poloskákkal. Vellay emléke Halász Árpádra is inspirálóan hatott. Saját bevallása szerint Halász (1902) azért látott neki bogarászni, hogy nagyobb gyűjteményt hozzon össze, mint a néhai szegedi entomológus.

Abafi nemes gesztusul a fehérgyűrűs csüngőlepke (*Zygaena carniolica*) új változatát 1898-ban varietas Vellayi-nak írta le (Abafi Aigner 1899). Az elnevezést indoklása szerint: „*Ezt a ritka változatot Budapesten 1897 augusztus hó 3-án (a valóságban 1898 augusztus 6.-án) elhunyt rovarászunk Vellay Imre fogta, a kinek emlékére azt varietas (aberatio) Vellayi név alatt kívánom az irodalomba bevezetni.*”

A gyűjtemény megsemmisülése

Közhely szerű igazság, hogy az idő pénz. Az 1898-ban még 300 forintért kínált gyűjteményért a törvény szerinti örökös Vellay Emilia egy esztendő múlva már 400 forintot kér (SzN 1899 05. 16). Mivel a becsült tényleges értéke 2000-3000 Ft (SzN. 1898 01. 11.) Pálffy Viktor tanácsnok kezébe veszi az ügyet (SzN. 1898 08. 16., SzN. 1898 08. 23.). Javaslatára kiutalják Reiznek a kért összeget. Ezek után már semmi akadályja sincs az üzletnek, melyet valamikor 1899 május közepén Jablonowski jelenletében, a rovaratani állomás épületében kötöttek meg⁸. A május 24.-i Szegedi Napló már a gyűjtemény megérkezéséről tudósított (SzN. 1899 05. 24). A különféle rovarok ekkor még 30 rovardobozt töltöttek meg, de a dobozsám hamarosan 27-re csökkent⁹. A várakozás egyedül a múzeumbogaraknak kedvezett.

A gyűjtemény túlnyomó részt bogarakból (Coleoptera) állt, de egyéb rovar rendekből is tartalmazott reprezentatív anyagrészeket, melyek Vellay Imre (1896/d) rovarkatalógusa alapján azonosíthatók. A napjainkban használatos rendszertani felosztás szerint haladva a szóban forgó rovarrendek a következők: kérészek (Ephemeroptera), szitakötők (Odonata), csótányok (Blattodea), fogólábúak (Mantodea), egyenesszárnyúak (Orthoptera), álkérészek (Plecoptera), bőrszárnyúak (Dermaptera), skorpíofátyolkák (Mecoptera), tegzesek (Trichoptera) recésszárnyú-formájúak rendszorozata (Neuropteroidea), poloskák (Heteroptera), lepkék (Lepidoptera), kétszárnyúak (Diptera) és a hártáyásszárnyúak (Hymenoptera).

Reizner nem sokkal a gyűjtemény megérkezése után tudatja Fraknoi Vilmos püspökkel, a magyarországi nyilvános múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjével, hogy rágásokat észleltek¹⁰:

„ *A gyűjtemény még a leszállítás előtt athrenusoktól (helyesen Athrenusoktól) megtámadtatva némi rongálást szenvedett, de ezen hiányokat utólagosan pótolni fogjuk.*„

A becsült példányszám ekkor még 12.000.

1899-ben, Lázár Béla távozását követően, Tömörkény István veszi át a természetrajzi osztály gondozását. Feladata ellátásához alapképzésben részesült. A sok preparátum időt rabló gondozása nem kötötte le túlságosan a néprajztudományhoz vonzódó író. Az első adódó alkalommal megszabadult a tár vezetésétől. 1904-től Móra Ferencnek adta át a gyűjtemény felügyeletét (Gaskó 1999).

A természetrajzi tárról 1902-ben készített kiegészítő leltárában Reizner már arról panaszkodott, hogy a Vellay féle rovarok állaga több, mint aggasztó⁹.

„ *Megjegyzem azonban, hogy ezen gyűjtemény hosszas ideig alig lesz fenntartható. Az egyes preparátumok nem spiritussal, hanem a legolcsóbb módon, lángon égve készültek, minél fogva azok a más módon készütekkel szemben romlékonyabbak. Az egyes pusztuló példányok tehát időnként eltávolítandók.*”

Nem tudni ki találta ki ezt a képtelenségében is zseniális magyarázatot. Valószínűleg Haering Ede tanszergyárosé a kétes értékű dicsőség. Az ötlet nagysága abban rejlik, hogy tudományoskodó nagyképűséggel álcázza a rendszeres mérgezések elmaradását.

Tömörkénynek, aki hosszabb ideig kezelte a természetrajzi tárat, pontos ismeretei lehettek a Vellay-féle gyűjtemény állapotáról. Tudta, hogy a házilagosan (szakértelem nélkül) végzett fertőtlenítések hatásfoka szinte a semmivel egyenlő. A mérgezéseket ezért a megrendeléseket ezidőtájt „monopolizáló” Haering-féle cégre bízta. A felkérés szövegét nem ismerjük, de Haering Ede 1904 szeptember 11.-én keltezett, Tömörkénynek írott válaszelevelét igen. Az iromány több szempontból is nagyon tanulságos¹¹.

„Bizalmasan újra és újra megmondhatom, hogy a Vellay gyűjteményét javítani lehetetlenség. Ő a rovarokat eprorettába (?) tette és a lámpa .... megölte. A gyűjteményt úgy lehet megtartani, ha az egész gyűjteményt átdolgoznánk azaz, ha lassanként a régi példányok helyett a (Haering által küldött) fiatal ember újakat gyűjtene.”

„E körülményekről a városnak sem kellene tudni, nehogy megsértsünk kapcsolatot és más érdekét. A fiatal ember teljesen arra való. Megbízhatik benne és én is fogom vigyázni.”

A több, mint hibás érvrendszert Móra Ferenc (1927, 1936) szintén átvette: *„Vellay Imre a maga idejében ismert szegedi entomológus ugyan a kilencvenes években összegyűjtötte Szeged arthropodáit (helyesen Arthropodáit) Vánky József tanár segítségével, de mind a két tudós olyan szegény ember volt, hogy rovarkonzerváló anyagokra nem telt nekik, hanem csak úgy lámpa fölött, üvegcsőben szárították meg a bogarakat. Így aztán nagy értékű gyűjteményük hiába került a múzeumhoz, néhány év alatt az egész elpusztult.”*

Az igazság ezzel szemben az, hogy a bogarakat nem kell külön „konzerválni.” A feladat nemcsak értelmetlen, de a technika mai (és kiváltképp az akkori) szintjén lehetetlen is. Még a II. világháború után széles körben elterjedt, (időközben egészségkárosító hatása miatt több országban betiltott) EULAN nevű német csodaszert sem alkalmazták soha ilyen célokra. Ölöszerként, bár túlságosan merevít (jobb híján!) megteszi a spiritusz, de száraz preparátumokat semmiképp sem lehet vele konzerválni.

A gyűjtemény sorsa gyakorlatilag már 1904-ben megpecsételődött. Nem a jó szándék hiányzott, hanem egy rovarokhoz értő raktárkezelő. Tömörkény 1903/1904. évi jelentésében olvashatjuk (Tömörkény 1904):

„A Vellay-féle rovargyűjteményt rendezni kellett. Eredeti 24 nagy dobozában nehezen volt kezelhető, s e dobozoknak szekrényük nem volt. Azonkívül az áttekintést zavarta a gyűjteménynél használatba vett meghatározási rendszer, amely minden egyes rovar tűjére húzott papírszeleten determinálta az állatot. Helyi faunánk nagy része apró s igen apró rovarokból állván, a szemlélőt a papír-

szeletek tömege igen zavarta. Miután a Praznovszky-féle szekrény dobozai erre felhasználhatók voltak, a gyűjteményt ide helyeztem át, a jelenlegi múzeumi kezelési rendnek megfelelő új cédulákkal.”

A feleslegesnek talált cédulákon a rovarok latin neveit, a lelőhelyi adatokat, a determináló személyét és a meghatározás időpontját rögzítik. Ha ezeket leszedik, az érintett példányok elveszítik tudományos értéküket és akár ki is dobhatók. Az eseményre 1909-ig kellett várni. Ekkor Tömörkény (hivatalból, mint igazgató) javasolta a teljesen tönkrement Vellay-féle gyűjtemény leselejtezését¹². Kérését a „hibás konzerválással indokolta. Az ügyet jegyzői végzéssel jóváhagyólag lezárták¹³

A felügyeletet gyakorló Állattár igazgató, dr. Horváth Géza szakvéleménye szintén eléggé egyértelmű. Nem a „konzerválás” a probléma, hanem a múzeumbogár fertőzöttség. Olyannyira, hogy nincs már mit tenni¹⁴

„Legtanácsosabb lesz az egészet elégetni, hogy az egész *Anthrenus* (múzeumbogár) tanya mindenestől biztosan elpusztuljon.”

A teljességhez hozzátartozik, hogy a rágókártevők (moly, múzeumbogár, szücsbogár) elleni védekezést behatárolta a gyűjtemény közművelődési funkciója. A raktári anyag közkinccsé tétele olyan elvárás volt, amelyet nem lehetett figyelmen kívül hagyni. A városi múzeumban az egyetlen (akkor) járható utat követték. Egyszerre oldották meg a tárolást és az információközlést. A második emeleten kialakított raktárszerű kiállítás nagy tömegű preparátum bemutatását eredményezte. Néhány rendezetlen anyagrészen kívül mindent meg lehetett tekinteni.

Ennek az árnyoldalai is törvényszerűen jelentkeztek. Az állandó napfény (vagy egyéb megvilágítás) sem a dermoplastikáknak, sem a rovarpreparátumoknak nem tett jót. A hatékony és rendszeres mérgezést a látogatottság akadályozta. Az eseti (rendszeretlen) szénkénegezések sajnos nem bizonyultak elegendőnek.

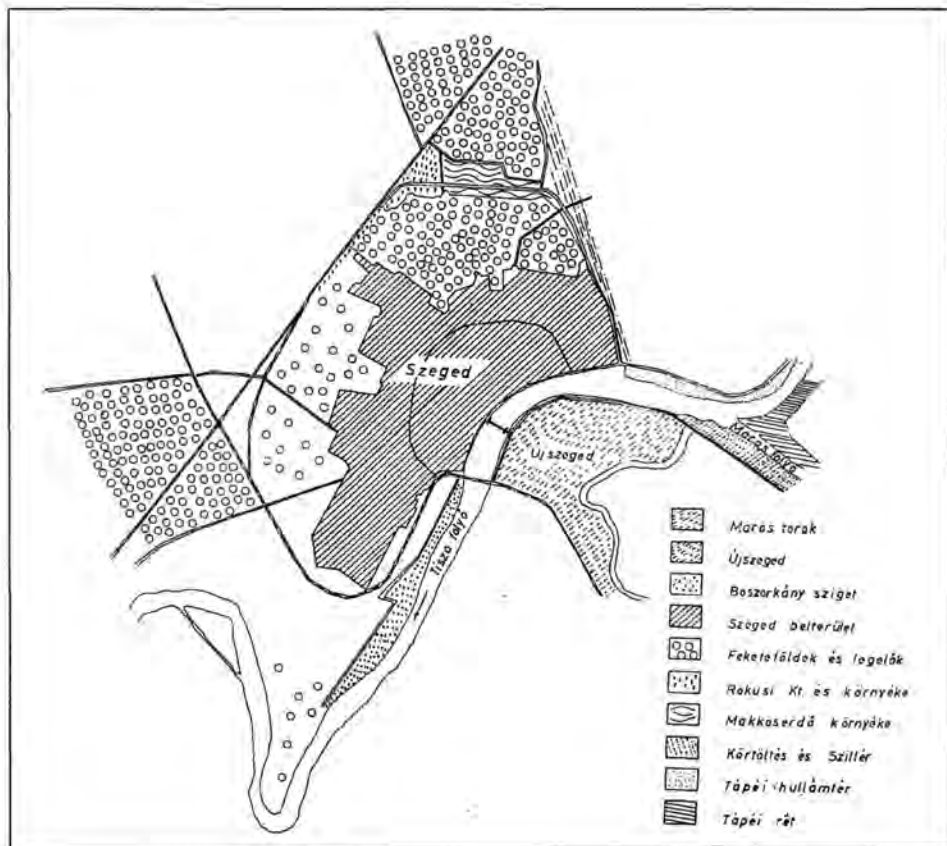
Szerencsére a Vellay-féle anyag megsemmisítése sem sikerült tökéletesen. Czögler Kálmán 1917 után még talált 51 Vellay által fogott bogarat, melyek napjainkban is megtekinthetők a Móra Ferenc Múzeum természettudományi gyűjteményében (Bátyai 1993, Gaskó 1998).

A szomorú ügy óriási pozitívuma, hogy a Vellay-féle rovaranyag pusztulása után átértékeltek a korábbi évek gyűjteményfejlesztési gyakorlatát. A kibontakozás útját (helyesen) egyre inkább az erre a tudományágra specializálódott szakkezelőben látták. Tömörkény rövid időn belül, Móra azonnal megtalálta a társvezetésére a megfelelő személyt.

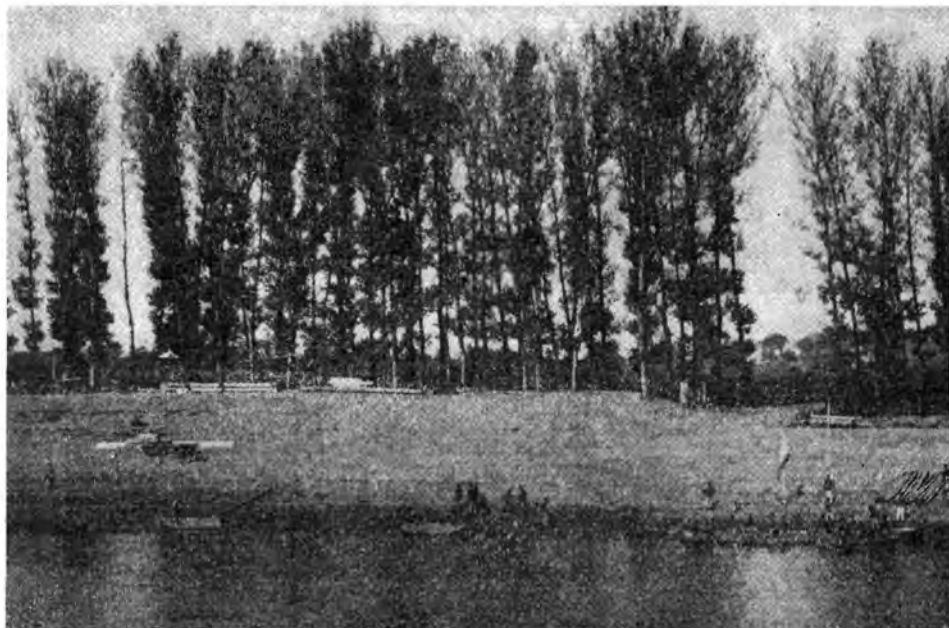
Először (még 1909-ben!) a vadászok és madarászok között szaktekintélynek számító Lakatos Károllyal próbálkoztak, de a megroppant egészségű ember már nem sokat tudott tenni a múzeumügy érdekében. 1911-ben távozott intézményünkötől. Ezt követően Tömörkény jó érzéssel választotta ki anyai ági rokonát, Lányi Béla felsőbb leányiskolai tanárt, aki 1911 és 1915 között igazi floristára

valló megszállottsággal tevékenykedett herbáriumunk fejlesztésén (Csongor 1960, Gaskó 1999).

A koncepcióváltás eredményességét jelzi, hogy a fejlődést az I. Világháború zűrzavara sem tudták megakasztani. Lányi Bélát ugyan elsodorta az idő, de Czögler Kálmán már 1917-ben új fejezetet nyitott a Szegedi Városi Múzeum természetrajzi tárának (osztályának) történetében.

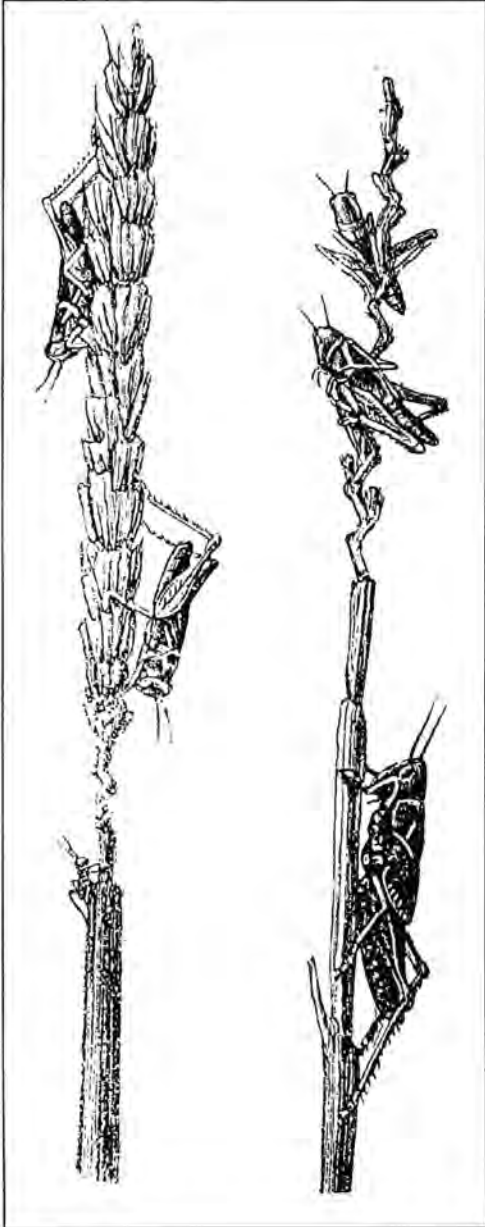
1. kép Vellay Imre és Vánky József Szeged környéki gyűjtéseinek térképe
(Gaskó 1979 nyomán)

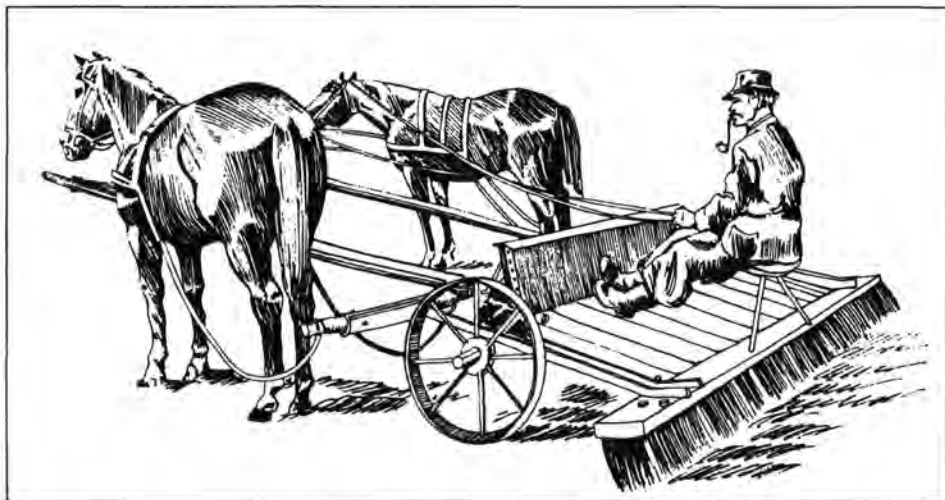
2. kép Vellay kedvenc gyűjtőhelye a Boszorkánysziget a századfordulón
(Kovács 1901 nyomán)

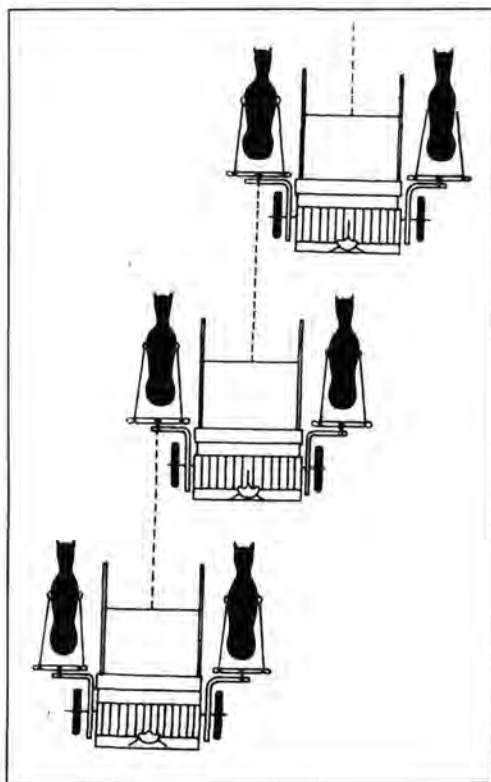
3. kép A szegedi Búvártó a századfordulón
(Kovács 1901 nyomán)

4.kép Marokkói vándorsáska
(*Doclostaurus maroccanus*) által megrá-
gott búzakaralászok (Sajó 1890 nyomán)

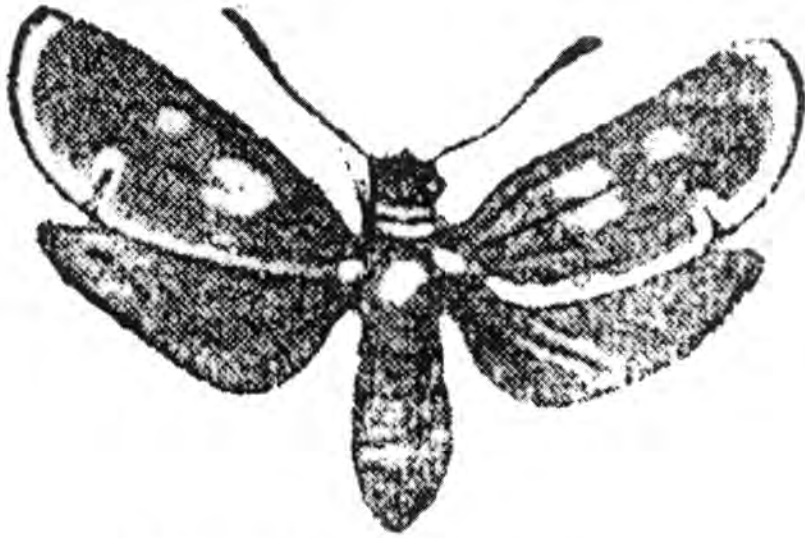

5. kép A múlt század végi sáskajárás tapasztalatait felhasználva tervezett Jablonowski-féle sáskairtógép (Molnár 1942 nyomán)

6.kép Jablonowski-féle sáskairtógépek munka közben (Molnár 1942 nyomán)

ab. Vellayi m.

7.kép Az Abafi Aigner Lajos által 1899-ben leírt *Zygaena carniolica* ab. Vellayi

	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195
<i>180. <u>Diuraphis</u> <u>Häblers</u> Linné</i>											
<i>181. <u>Brevicorys</u> <u>Bore</u></i>											
<i>182. <u>Cerambyx</u> <u>caesia</u> Linné</i>											
<i>183. <u>Popillia</u> <u>tricolor</u> Linné</i>											
<i>184. <u>Aromia</u> <u>moschata</u> Linné</i>											
<i><u>Metastelmeris</u></i>											
<i>185. <u>Strophus</u> <u>subulvus</u> Linné</i>											
<i>186. <u>Mesochorus</u> <u>clavipes</u> Schöenh.</i>											
<i>187. <u>Pezomachus</u> <u>luculentus</u> Gebl.</i>											
<i>188. <u>Phaenocarpa</u> <u>albiceps</u> Scopoli</i>											
<i>189. <u>fulvipes</u> Scopoli</i>											
<i>190. <u>pedestris</u> Scopoli</i>											
<i>191. <u>annuum</u> Scopoli</i>											
<i>192. <u>Scopoli</u> <u>Hüb.</u></i>											
<i>193. <u>Merodon</u> <u>fulvipes</u> Germar</i>											
<i>194. <u>Mormus</u> <u>fulvipes</u> Hüb. (<u>Prion</u> <u>trator</u>)</i>											
<i>195. <u>Lama</u> <u>Hüb.</u> Linné</i>											
<i>196. <u>Monochamus</u> <u>estor</u> Fabricius</i>											
<i>197. <u>estor</u> Fabricius</i>											
<i>198. <u>Amarthys</u> <u>trifida</u> Fabr.</i>											
<i>199. <u>Agapanthia</u> <u>lineator</u> Bohemann</i>											
<i>200. <u>cardui</u> Linné</i>											
<i>201. <u>cyanea</u> Hüb. (<u>Popillia</u>)</i>											
<i>202. <u>Saperda</u> <u>populnea</u> Linné</i>											
<i>203. <u>carolinensis</u> Linné</i>											
<i>204. <u>scalaris</u> Linné</i>											
<i>205. <u>perforata</u> Stoll</i>											
<i>206. <u>punctata</u> Linné</i>											
<i>207. <u>Strangalia</u> <u>praenata</u> Linné</i>											
<i>208. <u>Chorea</u> <u>ovulata</u> Linné</i>											
<i>209. <u>anthonomala</u> Fabr.</i>											

8.kép Részlet Vellay Imre rovarkatalógusából

Irodalom

- Abafi Aigner,L. /1899/: A *Zygaena carniolica* új fajváltozatai.- Rov. Lap. 6. 102-103.
- Ádám,L. /1981/: Békés-megye bogárfaunája 1. Carabidae és Cicindelidae /Coleoptera/.-Fol. Ent. Hung. 34/2. 263-271.
- Ádám,L.-Rudner,J. /1996/: Futóbogarak Békés megyéből /Coleoptera: Cicindelidae, Carabidae/. -Fol. Ent. Hung. 57.295-308.
- Balás,G.-Sáringer,Gy. /1984/: Kertészeti kártevők.- Budapest.
- Bátyai,G. /1993/: Reizner korszak, 4.- Szeged 03. 42.
- Czögler,K. /1913-1936/: Szeged és környékének Hemipterái.- Kézirat Szeged.
- Czögler,K. /1937/: *Aphelocheirus aestivalis* (Fabr.) a szegedi és hódmezővásárhelyi Tiszában. Acta Biol. Szeg. 4. 141-159.
- Csongor, Gy. /1956/: Szeged és a környező területek vizi Hemiptera fajainak ökológiája és elterjedése.- M.F.M. Évk. 121-145.
- Csongor,Gy. /1960/: A szegedi Móra Ferenc Múzeum herbárium. - MFM Évk. 1958-1959 197-221.
- Csongor,Gy. /1962/: Zönnologische Bezeihungen zwischen Aquatile Rhynchoten und Sumpfpflanzen in der lebenden Tisza und in toten Armen von Szolnok bis Csongrád.- M.F.M. Évk. 1960-62. 213-230.
- Csiki,E./1906/: Csongrád vármegye bogárfaunája.- A magyar orvosok és természetvizsgálók 1905. évi 33. vándorgyűlésének munkálatai.- Különk. Budapest.
- Emich,G./1899/: A mező és kertgazdaságra káros rovarok.-Budapest.
- Fári,I.-Kőhegyi, M. /1985/: Herman Ottó szakvéleménye egy Szegednek felajánlott természettudományi gyűjteményről.- Herman O. Múz. Évk. 22-23.175-188.
- Gaskó,B.(1979): Adatok a Szeged-körtöltés melletti erdősáv *Cerambycida* faunájához.- M.F.M.. Évk. 1978/79. 425-451.
- Gaskó B. /1998/: Emlékezés Vellay Imrére, halálának 100. évfordulója alkalmával.-Szeged 11. 36-42.
- Gaskó, B. /1999/: A Móra Ferenc Múzeum természettudományi gyűjteményének története. 1-9. -Leadva a múzeumtörténeti kötet számára.
- Gozmány L. /1978/: Az angol "Etikai kódex"- Fol. Ent. Hung. 31/2. 305-308.
- Halász,Á.(1902): Adatok Makó város faunájához.- Rov.Lap. 9. 161-166.
- Jablonowski,J. /1898/a/: Vellay Imre 1850-1898/- Rov.Lap. 5. 180-186.
- Jablonowski,J. /1898/b/: Vellay Imre (1850-1898).- SzN. 10. 20.
- Kovács,J. /1901/: Szeged és Népe.- Szeged.

- Kuthy,D./1897/: Coleoptera -in.: Paszlavszky,L. -szerk.- (1918):
Fauna Regni Hungariae. 1-241. Budapest.
- Mahunka,S. -ed.- /1987/: The Fauna of the Kiskunság National Park. 2. - Buda-
pest.
- Manninger,G.A. /1960/: Szántóföldi növények állati kártevői.- Budapest.
- Molnár,L. /1942/: Rovarfogó és rovarirtó gépek a mezőgazdaságban.- M. Kir.
Földm. Min.
Hiv. Növényeg. Szolg. 33. sz. kiadv. Budapest.
- Móra,F. /1927/: A városi múzeum és Somogyi könyvtár.
-in.: Kiss,F.-Sz.-Tonelli, S.-Szigethy, V. -szerk.-
Szeged. 292-305. Magy. Vár. Monogr. I. Budapest.
- Móra, F./1936/: Szegedi tulipános láda.- Szeged.
- Okruczky,A./1864/a/: Szeged és környéke a Sport-téren. I.- Vadász és
Versenylap 21. 331-334.
- Okruczky,A./1864/b/: Szeged és környéke a Sport-téren. II.- Vadász és
Versenylap 22. 347-351.
- Okruczky,A./1864/c/: Szeged és környéke a sport-terén. III.- Vadász és
Versenylap 23. 362-367.
- Okruczky,A./1864/d/: Szeged és környéke a sport terén. IV.- Vadász és
Versenylap 25. 395-399.
- Okruczky,A./1864/e/: Szeged és környéke a sport terén. IV.- Vadász és
Versenylap 31. 495-499.
- Okruczky,A./1864/f/: Szeged és környéke a sport terén. V.- Vadász és
Versenylap 32. 524-528.
- Okruczky,A./1864/g/: Szeged és környéke a sport terén. VI.- Vadász és
Versenylap 34. 539-543.
- Sajó,K./1890/: A marokkói sáska Magyarországon.- Termtud. Közl. 22 240-244.
- Schaufuss,C. /1916/: Calwer s Käferbuch. 1-2.- Stuttgart.
- Tömörkény,I. /1904/: A városi muzeum 1903-0904 évi közérdekű állapotairól; az
egyos osztályok fejlődéséről s azok látogatásáról. -Kézirat.
Szeged.
- Vánky,J.,Vellay,I./1894/: Adatok Szeged vidékének állatvilágához.-
Különk. Szeged.
- Vellay,I./1894/a/: A múzeum kérdése.- SzH. 01. 21.
- Vellay,I./1894/b/: A szegedi múzeum- A Schaufuss kollekciohoz. SzH. 02. 02.
- Vellay,I./1894/c/: A szegedi múzeum.- SzH. 02. 17.
- Vellay,I./1894/d/: A múzeum kérdése.- SzH. 02. 10.
- Vellay,I./1896/a/:Az Anomala aenea.- Köztelek 6. 1191.
- Vellay,I./1896/b/:A lótetűről (Gryllotalpa vulgaris Lotr.).- Köztelek 6. 1507-1508,
1526-1527.
- Vellay,I./1896/c/:Honvédbogár.- Köztelek 4. 1632.

- Vellay,I./1896/d/:Rovarkatalógus.- Kézirat. Szeged.
 Vellay,I./1897/a/:A kukoriczamoly kártételei Magyarországon.- Gazd. Lap.
 49.692-694.
 Vellay,I./1897/b/:Bibio marci L. - Rov. Lap. 4. 133.
 Vellay,I./1898/a/:A marokkói sáska vándorlása.- Rov. Lap. 5. 156-161.
 Vellay,I./1898/b/:A marokkói sáska vedléséről.- Rov. Lap. 5.193-197.
 Vellay,I./1899/a/:Adatok Szeged faunájához I. Orthoptera.- Rov. Lap. 6. 104-107.
 Vellay,I./1899/b/:Adatok Szeged faunájához II. Hymenoptera.- .- Rov. Lap. 6.
 121-125.
 Vellay,I./1899/c/:Adatok Szeged faunájához III Diptera.- .- Rov. Lap. 6.136-138.
 Vellay,I./1899/d/:Adatok Szeged faunájához IV. Hemiptera- .- Rov. Lap. 6.168-
 172.
 Vellay,I./1899/e/:Adatok Szeged faunájához V. Lepidoptera.- Rov. Lap. 6.183-
 184.
 Zsótér,L./1994/: Alföldi madárvilág.- SzH. 02. 25.

Szerző nélküli újságcikkek

SzN. 1890 06. 05., SzN 1890 07.24., SzN. 1895 08. 18., SzN. 1897 12. 23., SzN.
 1898 01. 11., SzN. 1898 01. 13., SzN 1898 01 25., SzN.1898 08. 09., SzN 1898
 08.16., SzN. 1898 08. 23., SzN 1899 05. 16., SzN. 1899 05. 24.

Egyéb forrásmunkák

- 1./ Reizner levele az államsegély hasznosításáról (vsz. Lázár György pm. helyet-
 teshez)
 Somogyi Könyvtár adattára 186/1901
- 2./ Abafi Aigner Lajos levele Reizner Jánoshoz
 Somogyi Könyvtár adattára 7/1901
- 3./ Reizner János válaszlevele Abafi Aigner Lajoshoz
 Somogyi Könyvtár adattára 7/1901
- 4./ Lázár Béla segédkönyvtárnok 1899 04. 18-i levele Reizner Jánoshoz
 Somogyi Könyvtár adattára 26/1896
- 5./ Lázár Béla segédkönyvtárnok 1899 04. 19-i levele Reizner Jánoshoz
 Somogyi Könyvtár adattára 26/1896
- 6./ Vánky József 1896 07. 13-án keltezett levele Reizner Jánoshoz
 Somogyi Könyvtár adattára (-)
- 7./ Vellay Imre levele Reizner Jánoshoz
 Somogyi Könyvtár adattára 259/1897

- 8./ Jegyzői leirat a Vellay-féle bogárgyűjteményről
Somogyi Könyvtár adattára 131/1899 (20249/1899)
- 9./ Reizner János jelentése Szeged tanácsának a városi múzeumról
Somogyi Könyvtár adattára 14/1902
- 10./ Reizner János levele Fraknói Vilmoshoz
Somogyi Könyvtár adattára 153/1899
- 11./ Haering Ede levele Tömörkény Istvánhoz
Somogyi Könyvtár adattára 317/1904
- 12./ Múzeumi bizottsági javaslat a Vellay féle gyűjtemény megsemmisítése iránt.
Somogyi Könyvtár adattára 309/1909 (42811/1909)
- 13./ Vellay féle rovargyűjtemény megsemmisítése tárgyában gazdaszi 2624/909
sz. jelentése
Somogyi Könyvtár adattára (-) (45352/1909)
- 14./ Horváth Géza levele Tömörkény Istvánhoz
Somogyi Könyvtár adattára 819/1909

Summary

Ede Imre Vellay was born on the 1st of October 1850 in Nagybecskerek. The self made (autodidact) scientist finished the first four classes of the secondary school in his native town, Nagybecskerek. This remained his highest (in the civil sense) qualification. Between 1874 and 1875 he attended and finished an army officer's course at the 'Ludovika' military academy. For a short while he worked as an active army officer, then he worked in the notary's office of Szeged.

With the help of József Vánky, who was a teacher of the secondary school, he described the whole insect fauna of Szeged and its further surroundings from 1886 to 1893. He edited a book, 'Details to the animal world of Szeged's surroundings'. It was the result of 316 days of collecting species. This work on the fauna is considered as one of the best of its time.

In 1889 and 1890 the Moroccan winged migratory locusts destroyed Szeged and its further surroundings as a natural hazard. The situation was so serious that a ministerial commissioner was appointed in 1890, to survey the damages and to organise the control of the parasites. Vellay took great part in these works, so he was recognised by the Ministry of Agriculture. Thanks to his professional knowledge and legendary diligence, he was appointed to the post of assistant to help József Jablonowski in the Hungarian Royal Entomological station in 1895. In applied entomology he was mainly known for his research of the life of the Moroccan winged migratory locusts, but he also made essays on several agricultural parasites.

He considered Szeged his second home. He took part in the discussions which helped to create the sections of the city museum. The director of the museum, János Reizner always could count on his professional advice and active help.

He died on the 6th of August 1898, in Budapest.

Tanulmányok

